

עקרונות מקדמי למידה - בהתאמה למאפייני למידה מרחוק

למידה מרחוק היא אופן למידה בעל מאפיינים ייחודיים שפירטנו לעיל. כמו כל תהליך למידה, ישנה חשיבות להתאמתו למטרות הפדגוגיות של מערכת החינוך, תפיסת הלמידה העכשווית והעקרונות המנחים ללמידה.

לפניכם מפורטים **שבעה עקרונות מקדמי למידה**. עקרונות אלו הינם בסיס לעיצוב תהליך הלמידה באשר היא. תחת כל עיקרון מוצגים דגשים לעיצוב תהליך למידה מרחוק לאור מאפייניה הייחודיים.

01. מוטיבציה

תחושת שייכות, בחירה ומסוגלות אצל הלומד.

מוטיבציה בלמידה מרחוק עשויה להיות חשובה ללומד אף יותר ממצב של למידה בכיתה פיזית. יכולת הניהול המוגבלת של המורה מרחוק, מידת הקשב של הלומדים בלמידה סינכרונית מרחוק לאורך זמן הנמוכה ממידת הקשב בכיתה רגילה, כמו גם גירוויים רבים בסביבתו הלמידה האישית של הלומד מאתגרים את ההנעה הפנימית וההתמדה בתהליך הלמידה. כדי להשתתף בתהליך למידה מרחוק הלומד צריך לרצות להשתתף ולהתמיד בו. ישנה חשיבות רבה למתן אפשרויות לבחירה של התלמידים בתוך תהליכי הלמידה, לזמן לתלמידים אפשרויות לחוות הצלחה ותחושת הישגים ולמצוא את הדרך ליצור שותפויות עם הגורמים החיים בסביבת הלומד - הורים, אחים, משפחה מורחבת, אנשי צוות.

02. מודעות והכוונה עצמית

ניהול הלמידה כרוך במודעות של הלומד לתהליך הלמידה של עצמו ולהצבת יעדים, בקרה עצמית ותכנון הלמידה. המודעות וההכוונה העצמית ניתנות לשכלול בתהליך פדגוגי.

לא ניתן ללמוד מרחוק בהיעדר מודעות והכוונה עצמית של הלומד. כאשר הלומד לא נמצא באותה סביבה פיזית של המורה עליו לפתח מיומנויות שיאפשרו לו להתקדם בתהליך הלמידה ולהעריך אותו באופן עצמאי, בין מפגשיו עם המורה. יש לזכור את השונות הגדולה ביכולת המודעות וההכוונה העצמית בשלבי גיל שונים ובהינתן תשתיות שונות ללמידה מרחוק, ולהתאים את תהליך הלמידה לשונות זו (למשל, מערכת LMS מאפשרת מעקב בזמן אמת אחר התקדמות התלמיד מבלי צורך בתקשורת ישירה עמו, לעומת למידה מרחוק שאינה דיגיטלית ותלויה בתקשורת טלפונית בין המורה לתלמיד). לומדים חלשים יותר יהיו זקוקים לליווי ותמיכה בהיקף רחב יותר מלומדים חזקים.

עקרונות מקדמי למידה - בהתאמה למאפייני למידה מרחוק

03. ידע והתנסות קודמים

חיבור לידע והתנסות קיימים אצל הלומדים לצורך הבניה מחודשת של הידע במפגש עם ידע חדש. נדרשת תשומת לב לשונות בין הלומדים בתחום זה.

אופייה המקוטע של התקשורת בין המשתתפים בלמידה מרחוק מחזק עוד יותר את הצורך בהדגשת הקישורים בין ידע חדש שנלמד לבין הידע והניסיון הקיימים כבר אצל הלומדים באותו הנושא. הדגשה זו מתייחסת לחוויות ולידע שצברו הלומדים בתהליכי הלמידה העצמאיים שלהם בין יחידות הלימוד הסינכרוניות או יצירת הקשר האישי בין המורה ללומדים. מעבר לתכנים הנלמדים, למידה מרחוק מפגישה לרוב את המורה והלומד עם חוויית למידה בלתי מוכרת. הן המורה והן הלומדים בדרך כלל חסרי ניסיון משמעותי בימי למידה שלמים מרחוק לאורך זמן. עם זאת, יש להניח שהן למורים והן לתלמידים ישנו ידע והתנסות מסוימים ביחס לטכנולוגיה של למידה מרחוק (למשל, שימוש בנייד בהתנהלות יומיומית) וכן חוויות שצברו בלמידה ביתית כחלק מביצוע משימות ביתיות של למידה בשגרה (שיעורי בית, הכנת עבודות, למידה למבחנים). יש להשתמש בידע ובהתנסות הזו כתשתית עליה ניתן להישען. עם זאת, יש לקחת בחשבון כי סביר שיהיו פערים משמעותיים בין המורה לתלמידים ובתוך קבוצת התלמידים בידע ובהתנסות הקודמים בלמידה מרחוק, המשפיעים על נקודת המוצא של כל אחד ואחת מהמשתתפים בתהליך הלמידה ועל יכולתם להתמודד איתה.

04. ביצוע הבנה

פעולה המעידה על הבנה ויכולת שימוש בידע.

מגבלות התקשורת בלמידה מרחוק מציבות אתגר משמעותי ליכולת ההבחנה בתהליך ההבנה המתגבש אצל הלומד. לכן, ביצוע הבנה הוא הכרחי עוד יותר בלמידה מרחוק. ביצוע הבנה יכול להתקיים כחלק מתהליך למידה עצמאי ורפלקטיבי של הלומד מול עצמו, אך חשוב שיתקיים בתקשורת בין כל המשתתפים בתהליך הלמידה (מורה, לומדים, אנשים בסביבת הלומד). יש לשלב שלבי ביצוע הבנה בטווחי למידה קצרים, המספקים משוב מעצב ללומד ולמורה ומאפשרים התקדמות אפקטיבית בתהליך הלמידה. עוד חשוב לעשות שימוש בהערכה התומכת בהתקדמות המבוססת על ביצועי ההבנה של הלומדים, בניגוד למצב בו ההתקדמות מבוססת על לוחות זמנים קבועים מראש.

עקרונות מקדמי למידה - בהתאמה למאפייני למידה מרחוק

05. הקשר מציאותי (רלוונטיות)

חיבורים בין הלמידה ובין עולם המציאות.

למידה מרחוק היא הזדמנות נפלאה לקידום התפיסה וההבנה כי למידה מתרחשת לאורך כל החיים, מקום ועת, באופן פורמלי ובלתי פורמלי. למידה במרחב שאינו בית ספרי ממחישה ומדגישה שבית הספר והכיתה אינם המרחב היחיד ללמידה, ושניתן ורצוי לקיים למידה גם מחוץ להם. יש להדגיש שעל אף יתרונותיה של סביבת למידה מקוונת, הסביבה הפיזית של הלומד בעלת פוטנציאל גבוה לא פחות ללמידה. **למידה מרחוק מטשטשת את הגבולות בין למידה פורמלית ובלתי פורמלית** ויוצרת מרחב למידה משותף המאפשר למידה אותנטית ולמידה בהקשר. ההקשר המציאותי הנוכח בסביבת הלמידה יכול לספק הזדמנויות ייחודיות ללמידה המעוגנת בחיי הלומד.

06. דיאלוג ומשוב

קבלת היזון וזר ודיון בנלמד המסייעים ללומד לבחון את עבודתו ומגבירים את המוטיבציה ללמידה. דיאלוג ומשוב הם **הכרחיים לפיתוח מיומנויות רגשיות (SEL)** - תוך-אישיות ובין-אישיות.

מגבלות התקשורת המשמעותיות בלמידה מרחוק מחייבות את המשתתפים בה לקיים תקשורת יזומה ולא רק ספונטנית. המשתתפים בתהליך הלמידה אינם נמצאים באותו מרחב לרוב ולכן אינם יכולים לקיים תקשורת ספונטנית שוטפת. מגבלה זו מייצרת גם אתגר בתשומת לב ובמענה למכלול צרכי הלומד (רגשיים ופיזיים) בתהליך הלמידה. עם זאת, למידה מרחוק מאפשרת קידום של למידה שיתופית בזוגות, קבוצות קטנות או קהילות למידה, בעלות פוטנציאל לדיאלוג עמיתים פורה. קיימות שלוש רמות של שיתופיות: שיתוף (sharing), יצירת תוצר משותף תוך חלוקת תפקידים (cooperation) ושיתוף פעולה (collaboration). למידה מרחוק מאפשרת התנסות בפעילות שיתופית מקוונת בכל אחת מן הרמות ויכולה לתת מענה לצורך במשוב ותגובה. כמו כן מאפשרת השיתופיות בתקופות של למידה מרחוק, כשהמשתתפים מצויים בבידוד חברתי ופיזי, הזדמנות לקשרים ודיאלוג לימודי וחברתי כאחד. לפיכך, יש לאפשר ללומדים בתקופות אלה הזדמנויות רבות לניצול המדיה באופן שיתופי, כדי לתמוך לא רק במטרות לימודיות אלא גם במטרות חברתיות ורגשיות, המקבלות יתר-משמעות בזמנים אלה.

עקרונות מקדמי למידה - בהתאמה למאפייני למידה מרחוק

07. סביבות תומכות למידה

סביבות למידה על מרחביהן השונים נדרשות להיות **בטוחות ומוגנות** עבור הלומדים, **מאפשרות קשר** - חיבור טכני ותקשורת בין המשתתפים, **ומעודדות צמיחה והתפתחות** לכלל המשתתפים בתהליך הלמידה.

מאפייני סביבות למידה מרחוק (גמישות מבחינת זמן ההשתתפות, מיקום הלמידה, זמינות מקורות המידע ואפשרויות התקשורת) **מאפשרים למנף תהליכי למידה עצמאיים ושיתופיים בהקשר המציאותי של הלומדים, באופן הרגיש לשונות בידע ובמיומנויות של הלומדים השונים.** למידה מרחוק אינה מתבצעת רק באופן מקוון וישנם תלמידים ומורים רבים בישראל הנעדרים תשתיות ללמידה מקוונת ו/או יכולות ניהול ולמידה בסביבה מקוונת. ההוראה והלמידה צריכות להתקיים באופן שיהיה נגיש מרחוק לכל תלמידי בית הספר והמורים על מאפייניהם השונים (שפה, מוגבלויות, מצב כלכלי). הטכנולוגיה ללמידה מרחוק צריכה להיות מותאמת לפדגוגיה, ולא להיפך. כך למשל, למידת שפה מרחוק עשויה להתבצע באופן טוב ביותר בשיחה קולית יומית עם דובר השפה על חיי היומיום של הלומד. דוגמאות לשימוש מושכל בסביבת למידה טכנולוגית: יישום ורפלקציה של הלומד בטווחי למידה קצרים כמשוב מעצב ולשיפור יכולת הניהול העצמי, שימוש בטכנולוגיה כתשתית רשתית ללמידת עמיתים שיתופית. סביבת למידה מרחוק צריכה להיות מוגנת עבור הלומדים בה, הסומכים על אבטחת המידע המועבר בה, כללי אתיקה מוסכמים ושמירה על הפרטיות. יש לזהות את התנאים בסביבת הלמידה של הלומדים והמורים מרחוק, ובהתאם להשתמש בסביבה הקיימת לקידום תהליך הלמידה.

